

Poloha obce.

Obec Hraběšice přísluší ke kraji Olomouckému, k okresu šumperckému. Je vzdálena od města Šumperka směrem východním 10 km, nejbližším okresním městem. Podrobněji jsou Hraběšice pro-
láhlou osadou, sledující potok hraběšický. Nejbližší obce: Nový
Kláš /dř. Frankštát / vzdálený 4 km a Rudoltice vzdálené 3 km.
Autobusovou dopravu s okresním městem Šumperk provádí Č.M.A.
Autobus jezdí do Hraběšic ráno 5.45 hod. s dětmičky pracujícími
v kamenolomu v osadě Krásné pod Hraběšicemi a ihned vra-
cí s pracujícími a školními dětmi do Šumperka. Ze Šumperka
pak se do Hraběšic děje autobusová doprava o 16.15 hod.
a opět se autobus ihned o 16.50 h. vrací. Domovskou poštomí-
šťou je v Novém Kláši, kde je též nejbližší železniční
stanice na trati Olomouc - Šumperk - Bludov - Hanušovice.

Poloha a popis katastru.

Hraběšice se protírají mezi 480 - 560 m nadmořské výšky,
na úpatí lesnatého horstva. K Hraběšicím přísluší osada
Krásné /Lentál - Schöenthal / ležící mezi 420 - 590 m nad-
mořské výšky. Krásné bylo pojmenováno roku 1949, vyznačeno min.
a leží 2.5 km na severozápad od Hraběšic na horské straně,
osazující se příkře k ústalině, kde se vlíne hraběšický potok.

Katastr obce Hraběšic, pole, luka, pastirny, sady, neplodné půdy
a pastvené plochy obnáší 820 ha. Od platinosti Smrčiny / Ficht-
lichplateau / u Skřítky táhne se jako pokračování Vysoké Hole
na jz. lesnatý hřbet s vrchem „Kamence“ / Haidstein / který
je dosti úzký, 965 m vysoký, malebně vede kraje samper-
skému. U podlé 786 m / vede stará Ldánská silnice / Alte Brand-
strasse / Na hřbetě Kamence - široká planina - od níž od-
bočuje několik ratolestí: na jz. Frankštátský - Malínský les,
na jz. „Imrlec“ 884 m / Toter Mann / a na jv. festráb
850 m / Habichtsb. / Na pápad od Kamence protírá se horna-
tina Trausnitz / Trausnitz, Uhlepinák 790 m / Rauchbeenstein / smě-
řující na jk, vyšlá na západ výběžek Prostřední skála / Mittelstein /
716 m, která se u Těchovic poněkud svažuje k Dvoře. Kromě
přírodních kopců se protírá na východ od Hraběšic „Líni vrch“,
/ Sauberg / 818 m, na jihovýchod Štepič vrch / Stenzenberg / 561 m,
Šlenný vrch / Glasberg / 670 m, a na severovýchod „Černé kameny“
/ Schwarze Steine / 945 m a Bílé kameny / Weiße Steine / 947 m.
Skoro celá krystalická část oblasti se skládá z hornin stáří prv-
horního. V okolí Hraběšic nalezáme amfibolitový masiv vzniklý pře-
měnou z gabbra. Tyto krystalické horniny byly kryty se značnou
částí horninami devonskými, jež však byly denudovány. Pula a

krytalická břídlíce uchovávají hory od přílišného rozdrcení a
hřbetů od hlubokých pářerů. Trochomní skály vyskytující se
mánie pokrvených tvarech horských stemen, chrání hmotu od
příliš mraňových úniků vody. Příběhem věku přehyby se vchod-
ky hor pětálcou vřstou hornin, která brání přílišnému spla-
chování povrchové vody. Temná hora i hřbet, horské, jeví se oku
jako rozráhlá luka a lada. Lesy lemující ústalinu podíl
Hraběšic a Krásné mají názvy: Kostelní cesta, Trousnice,
Přední mýtina, Zadní mýtina, Vysoká stráň, na Lmrálcu a na
Jestřábu.

Podnebí:

Příměrná roční teplota Hraběšic a Krásné je 5°C . Podle za-
namů teplot z provincie, ledna a částečně i února, vyznačují se
dlouhými a tuhými zimami. Za klidných zimních měsíců do celé
ústaliny s horských stran proudí třís, chladný vzduch a pro-
to v ní bývá v tuto dobu se směru, svistém obrácený spád tepla
(tepelná inverze) a ústalina půstává proti vrcholům hor
příliš studená. Možno říci, že se Hraběšice vyznačují drsnou
zimou. Teplota stoupá od března do dubna a přibývá od
května do srpence. Přímě vedle větrů jižních, až jihozápadní,
jeu časté větry severní a severovýchodní. Na jare větry západní
a jihozápadní ustupují větrům severním a severovýchodním.

Průtoky se stáčí ve vlny v severozápadní. Většinou
tíhlo prudných proudů bylo v horách rychle vystupující páry
vodní, takže se v horách houří, nebo že hory dostávají jemice.
Uvnitř těchto jarních vln přirobují prodloužení páry a přináší
ještě v dubnu část mrazu a sněhové pokrývky. V létě přelévají vlny ji-
hozápadní až severní, které čím později chladným. Průměr ročních srážek
je 1000 mm. Nejvíce dešťových dní připadá na srpen, zejména na
únor a listopad. Největší sucha bylo v roce 1947, kdy nespadlo té-
mě 4. měsíce.

Roślinstvo:

Lobili se pěstují žito, nebo pšenice, hojně oves, křeháček
a kladné ječmeny. Dále se hojně ovocníma, tomovi, jabloně, švestky,
trně, višně a méně hrušky. Sad průměrná úroda jablek, že nebyla
nikdy ani osadních ani otěhání a sklizená, byla v roce 1956, obilá-
ně pak 1958, což značí i národohospodářskou škodu. Na náhorních
lůžkách stáčí na př. i obecně zdesno - hadi koren s hadovité patři-
pením oddenkem a vysokou lodžkou, pakončenou hustým klasovitým
hrotem sněhobílých a růžových květů nápadně svou krásou.
Na horách upoutá pozornost platozřetá barva pryskyřníku, lemu-
jících hojně pesty.

Žvířectvo:

Nověho sděltka chová se ve státním statku dosti, avšak mluho

mašlo a tvaročk se dováží. Koni je v Hraběšíně málo, pracuje se více o traktory. Také je v místě několik pělárů. V jihličnatých lesích je dostatek prachu, jelenů, zajíců a od r. 1950 též divoká čirná. V celém se vyskytuje hojně lišky, též tchoři a lasička.

Škola:

Škola v Hraběšíně byla německá. Do roku 1844 se vyučovalo v malém domku pod nynější školou. Učitel musel vyučovat nejen v Hraběšíně, ale i v Hrásně (dř. Šentál). Nynější škola byla postavena v roce 1844. Tuto školu navštěvovaly také děti ze Šentálu. Stará německá kronika se zmiňuje o prvním zdejší učiteli z r. 1794 Janu Šebesovi. Druhým byl Jan Schusel, třetím Ignác Benel, čtvrtým Josef Kühnel, který působil ve zdejší obci od r. 1805 do r. 1827, pátým Jan Grüttner, od r. 1830 do r. 1871, celkem přes 41. roků. Zemřel na odpočinku v Hraběšíně 18. srpna 1876 ve stáří 85. let. Podporoval hojně nynější školu, za něho postavenu. Škola byla slabě vybavena a ve školní kronice jsou uvedeni dobrodinci, kteří odjetně darovali školní potřeby. V roce 1889 byla postavena škola v Šentále a 1. září 1889 se začalo pravidelně vyučovat. Do otevření školy v Šentále - Hrásně bylo v Hraběšíně ve školním roce 1888/89 136 žáků a po otevření školy v Hrásně, klesl tento stav na 89 žáků. Po odchodu učitele Grüttnera na odpočinek, byl krátkou dobu zástupcem Frant. Volkmann, po něm pak pětý definitivní učitel Eduard Pohl-

ner, který vedl správu školy do roku 1873. Po jeho odchodu byl pastu-
příjím učitelem Jan Posil, po němž následoval pedný učitel Alois
Dehmel, nastoupil 19. páří 1873.

Dne 30./9. 1870 byla ustanovena místní školní rada na dobu 3 let. Členy
školní rady byli: Josef Teuer, polník, Hraběšice, Eduard Aemann,
zahradník a Josef Lang, zahradník, oba p. Šöntále. Po uplynutí
funkčního období, byla zvolena nová školní rada 8. října 1876.

Předseda opět Josef Teuer, členové Jan Sündermann, Šöntál a Engelbert
Teuer z Hraběšic. Koncem školního roku 1880/81 odešel na odpočinek
učitel Alois Dehmel a nástupcem byl jmenován Robert Koblišchke,
který před tím působil na trojdišné škole ve Frankštate (nyní Kočý Halán).
8. října 1882 byly provedeny volby do místní školní rady. Předseda
byl zvolen Engelbert Teuer, jeho námiestek Frant. Albert, usedlík
ze Šöntálu. Členové: Jan Urban z Hraběšic, Eduard
Theimer, administrátor, Klement Schubert, lánik, Frant. Hamp, usedlík,
hryb z Hraběšic. Správce školy Koblišchke byl přeložen jako ri-
dič učitel na dočasnou a od školního roku 1884/85 se stal správcem
školy Karel Suchanek z Hostákovce (Krnovsko). Působil jen krát-
kou dobu v Hraběšicích, od 15. páří 1884 do 25/2. 1885 přišel do
Klepáčova a na jeho místo přišel z Klepáčova téhož dne
František Rotter. Za něho byla postavena škola v Krásném.
V roce 1892 byly vykonány volby do místní školní rady, která byla

ve složení: předseda Jan Englisch, místopředseda Frant. Elbrich,
 (správně Elbert,) členové P. Václav Gebauer, farář, Moric Bienen,
 J. Freissler a kromě správce školy, také Frant. Schmied, správce školy
 v Hrástěm. Za tohoto správce školy, jak píše kronika, byly pro
 chudí děti pořádány i s kulturním programem vánoční naděly.
 Frant. Potter působil v Hraběšicích do 29. října 1907 a spolu
 s bývalým farářem Jaroslavem Louškem, / Elch /, který velice po-
 máhal škole, odešel jako nadučitel do Krompachů / Podlesí.
 Na jeho místo přišel Alois Sahliger, kdy bylo započato s vyučováním
 řemeslným ručním pracím. V březnu 3. ho 1914 byl správcem školy Alois
 Sahliger jmenován nadučitelem v Hanušovicích a na jeho místo
 se dostal učitel z Rudoltic Ferdinand Hauk, který působil na
 škole do roku 1913/14. Týnosem panské školní rady moravské z
 28. 1. 1914 byl ustanoven správcem školy z 1914/15 Herbert Zelinka.
 Za jeho působení, vypukla v r. 1914 na poč. Anny 26. října
 první světová válka. Ve školní kronice v zápisu z r. 1918 je uveden
 seznam padlých, nezvěstných a zajatých. Z Hraběšic padlo 7 mu-
 ů, 4. nezvěstní, 7. zajatých, 4. invalidé a 24 se jich vrátilo.
 H. Zelinka působil na škole do 18. srpna 1918, kdy byl jmenován
 řídícím učitelem na čtyřtřídní škole v Kolditzně (Dranze).
 Po něm jmenován byl zice správcem školy Josef Thiel, za nena-
 stoupišického správce Otto Frömela, kdy dne 31. srpna 1939 byl

přeložen do německé Líbiny, kde později byl zbaven místa, poněvadž nevyhovoval nacistické době. Po něm se stal správcem školy Gustav Endlicher, který 20. 3. 1940 nastoupil vojenskou službu. Bylo vyučováno výpomocně z Krásné. Učitelem se stal Štěpán Šiel, který dokončil školní rok 1940/41. Od počátku školního roku 1941/42 byl přeložen na měšťanskou školu do Šumperka a ustanoven pro Hraběšice učitelem Raimund Šučka. Trusil do r. 1943, kdy nastoupil vojenskou službu. Pak školní kronika mlčí, protože bylo pokračováno ve školní kronice krásenské. Učování opět započalo 1/12. 1944 diplomovanou učitelkou Kristinou Půckovou. Od 22. 3. 1945 byly všechny školy uzavřeny, ale po týdnu bylo obnoveno vyučování. Poslední vyučování v Hraběšicích bylo v německé škole po důsledku blížící se fronty a pitevného postupu sovětské Rudé armády, dne 23/3. 1945.

Po osvobození naší vlasti Rudou armádou dne 9. 5. 1945, předala mladá učitelka správu školy do českých rukou. Národní škola v Hraběšicích s vyučovacím jazykem českým, byla přizvána výnosem Č. S. Ú. v Šumperku ze dne 12. dubna 1946 č. j. 698/46. Učování bylo zahájeno dne 2/9. 1946 s 22. žáky. Do 1. třídy chodili žáci z Hraběšic a z osady Lentálu, kde pro malý počet dětí škola nebyla otevřena. Učování v nové přizvané škole zahájil řidič učitel Jan Hlouch, nar. 4/11. 1918 v Helči, okres Val. Meziříčí. Na výzvu přihlásil se dobrovolně do pohraničů.

Druhá školní byla značně zchátralá. Učitelé s obvi neprojevovali zájem

o úpravu školy a bytu řidičského učitele. Adaptace byla provedena až v posledním týdnu prázdnin 1946. Obtíže byly značné. První týden se vyučovalo v kabinetě, protože malba nebyla dokončena. Pomůcek nebylo a co byly, nebyly valné. Nábytek byl zastaralý, oděný a školní zahrada neplozena. Řidičský učitel nakoupil do třídy nové trubkové lavice a listovou tabuli. Podporou a porozuměním M. Š. Š., byl částečně doplněn kabinet, žákovská a učitelská knihovna. Školní budova se denně čistí, podlahy jsou olejovány, řádky se přerouávají. Zářivo bylo v učení značně opožděno. Po skončení války, nechodily děti po celý rok do školy pro nedostatek učitelů. Vyučování tímto nedostatkem trpělo. M. Š. Š. se staral, aby v dalších letech vybavil školu co nejlépe a doplnil nákupem starých vyučovacích pomůcek. Nedostatek pracovníků sil zabránil adaptaci bytu pro řidičského učitele a školní zahrada nebyla oplozena po celý rok. Proto 1947/48 se pomoci řádku i občanstva bylo přikročeno k vybudování školního cvičiště na svahu se školní zahradou. Pro školní zahradu byly zajištěny betonové sloupky a 300 m drátěného pletiva. Ponevadž mnoho matek bylo zaměstnaných, bylo zavedeno školní stravování. Pro děti platila p. Marta Bečvářová. Proce 1950 na padlo v březnu mnoho sněhu a po celý rok hladově přichila přichila mladé stromky se školní zahradou vysazené v r. 1948/49. Bylo dokončeno školní cvičiště. V r. 1951 byly do školní zahrady vysazeny třešně a hrušně. Koncem roku 1952 odesel na vlastní žádost říd. učitel Jan Holcák

do kraje Gottwaldov. úspěšně pracoval na vybudování socialistické vesni-
ce. Byl iniciátorem všech kulturních akcí ve škole i v obci. Byl páso-
vacím - kulturním referentem a knihovníkem. Spolupracoval na MNV
a s družstevníky na výročním plánu JZD na rok 1951. Příkládá se do
účetního kursu ÚŘO JZD, aby účetní agenda JZD mohla být úspěšně
vedena. Ve školním roce 1952/53 byl ustanoven řidičem učitelem Jaroslav
Jefimov. Přes odpor některých občanů byla na škole založena pro-
myslová organizace. Ředitel měl stále spory s SPJŠ a byl proto
přeložen do Velkých Losin na amiletou střední školu. Školní budova
po odchodu rekreantů z okresu Semperk byla zničena a nebylo
v ní možno vyučovat. Jediná třída sloužila po několik měsíců
jako skladisté obilí místnímu JZD. Po dlouhých interwencích a pro-
sbách bylo páslukou s. Václava Epiny dočleno uložení podlahy
o učebně. Proto bylo do ráno vyučováno v nové místnosti
1. býv. klášterní refektáři, která neogrhoovala vůbec.
Dále byla vydlážděna ve škole chodba a vymalována škola.
Po Jar. Jefimovi byla ustanovena řed. Vlasta Sigmundová
ve škole z Nových Losin. V tomto roce bylo vyučováno s roz-
šířeným rozvrhem o 6. hodin týdně. Vyučování bylo značně stišeno
nedostatkem vědomostí z minulého školního roku. Ve školním roce
1954/55 byl z rozpočtu MNV zakoupen pro školu ribstol, švédská
lavicka a knihovnička. Pro zákeřskou učitelkou knihovnu

byly zakoupeny knihy o hodnotě 650 Kčs. Po dvouletém působení byla ředitelka Vlasta Sigmundová koncem školního roku 1955 přeložena do Líbny. Ve školním roce 1955/56 byla ustanovena ředitelkou školy v Hraběšvicích Marie Řídká. Narodila se 12. června 1935 v Lhoticích, okres Dačice. Absolvovala pedagogickou školu ve Třebíči a začala vyučovat 1. páří 1954 v Rudě n/Kor. Po jednoletém působení v Rudě, byla jmenována ředitelkou pětileté školy, kde působí proodána za občana B. Svotného, dodnes.

Zapsal během roku
Jaroslav Lachman, kronikář.